

Mısır'da Siyasal Birliğin Sağlanması

Mısır'da siyasal birliğin MÖ IV. binyılın sonunda gerçekleştiği kabul edilmekle beraber, kaynakların yetersizliği dolayısıyla bu siyasal birliğin kim tarafından sağlandığı tartışmalı kalmıştır. Tartışma asıl olarak Menes ve Narmer adları çevresinde olmakla beraber, bu isimlerden önce adı hiyeroglifte “akrep” ile yazılan Yukarı Mısır kökenli bir kralın ilk kez kalıcı olmayan bir siyasal birliği sağlamış gibi görüldüğü, yukarıdan hareketle deltaya da hakim olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kalıcı olmayan bu girişimden sonra Mısır'ın yeniden tek siyasal birim olarak birleştirildiği, bu birleşmenin yine bir Yukarı Mısır kralı tarafından yapıldığı ve yönetimin sınırlarının Asvan'daki birinci çavlandan deltanın tümünü kapsayacak biçimde olduğu görülür. Manethon bu siyasal birliği sağlayan kral olarak Menes'in adını vermektedir. Herodotos'un eserinde de bu konuda Menes'in adı geçmektedir. Menes, Memfis kentinin kurucusu olarak da anılmaktadır. Bu isim Torino ve Abidos kral listelerinde de anılmaktadır.

Mısır'da siyasal birliğin sağlanmasıyla başlayan dönem sülaleler dönemidir. Menes ya da Narmer I. Sülale'nin de kurucusu kabul edilir. Yazılı belgelerden edinilen bilgilere göre durum böyle iken maddi kültür unsurlarına dayalı olarak yapılan ayrıma göre dönemlere verilen isimleri takip ettiğimizde Mısır'da siyasal birliğin kurulması Maden Çağlarının da başlangıcını teşkil eder. Taş Çağlarından Maden Çağlarına bir geçiş aşaması olan Kalkolitik Çağ'ın sona ermesiyle beraber MÖ III. binyılın başlarında Maden Çağlarının ilk aşaması olan Tunç Çağı başlar. Bu çağda üç evrede ele alıyoruz. Eski, Orta ve Geç Tunç Çağı.

Eski Krallık Dönemi

I.Sülale MÖ 3100'den, yani Mısır'da siyasal birliğin sağlandığını kabul ettiğimiz tarihten MÖ 2890'a kadar devam eder. Bu sülalenin ilk kralı elbette Mısır'da siyasal birliği de sağlayan firavundur. Manethon, Menes'in ismini vermektedir. Kral listelerinde de Menes adı bu bağlamda yer alır. Bununla birlikte bazı belgelerde Narmer'in adının da geçtiğini biliyoruz. Araştırmacılar arasında eğilim Menes ile Narmer'in aynı kişi olduğunu kabul etme yolundadır. Narmer'in adının geçtiği, bu açıdan en önemli belgenin iki Mısır'ın birleştirildiğine de delalet etmek üzere değindiğimiz Narmer Paleti olduğu hatırlanmalıdır. İsrail'in güneyinde Nahal Tillah'ta yapılan kazılarda Narmer'in adının yazılı olduğu seramik parçalarının bulunmuş olması, daha bu zamanda var olduğu anlaşılan ticaret ilişkisine işaret etmektedir. Bu ilişki bize Mısır'da gelişen medeniyetin ihtiyaç duyduğu hammaddelerin sağlandığı Doğu Akdeniz kıyıları ve hemen ötesinin daha bu erken dönemde bile Mısır'ın ilgisi alanında olduğunu göstermektedir. Narmer'in adını içeren arkeolojik buluntuların çokluğuna karşın onun diğer adı

olarak öne sürülen Menes için aynı şey söylenilemez. Manethon ve ondan önce Herodotos, Menes'e dair bilgiler sunmakta, yukarıda da bahsedildiği üzere iki kral listesinde yer almaktadır. Buna göre Menes, Memfis kentinin kurucusu olarak gösterilir. İlk kurulduğunda bu adı taşımayan şehir, daha sonra bulunduğu konumu, Yukarı ve Aşağı Mısır'ın birleştiği yerde olması dolayısıyla Mısır'a başkentlik yapacaktır.

II. Sülale'nin ilk kralı Hotepsehemwy adını taşımaktadır. Bu adın anlamı Eski Mısır dilinde “güçlerdeki hoşnutluk”tur. Burada güçlerden Aşağı Mısır'ın bu dönemdeki en önemli kutsal varlığı Horus ve Yukarı Mısır'ın Seth'inin kastedildiği açıktır. Nitekim II.Sülale zamanında Horus'un yanı sıra Yukarı Mısır'ın Seth'i de aynı ölçüde önemsenir hale gelmiştir. Bu isim I.Sülale zamanında bozulmuş olan siyasi birliğin yeniden sağlandığını da çağrıştırır. Hotepsehemwy zamanına ait bilgilerimiz sınırlıdır. Günümüze dek ulaşmış mühürlerden, bu zamanda var olan ve giderek gelişecek olan bürokratik yapılanmaya dair bilgiler edinilmektedir.

Hotepsehemwy'nin yerine Reneb tahta geçmiştir. Bu kral hakkında bilgi azdır. Bir önceki kralın oğlu mu kardeşi mi olduğu hususu da tam olarak aydınlatılamamaktadır. Adının “Ra benim beyi” anlamına geliyor olması, sonraki dönemlerde Mısır baş tanrısı olarak görülecek olan Ra'ya dair erken dönemdeki ilk önemseme olarak görülmelidir.

II.Sülale'den III. Sülale'ye nasıl geçildiği konusunda bir izah yoktur. Ancak II. Sülale'nin son firavunu zamanında adını gördüğümüz Nemathap adlı kraliçenin adının III. Sülale'nin ilk zamanlarında da görülüyor olması bu kraliçe aracılığıyla bir değişim ya da bu kraliçenin dahil olduğu ilişkiler kapsamında bir kraliyet ailesi içinde krallığın normal tahta geçiş usulleri haricinde el değiştirmesinin söz konusu olabileceğini gösterir. Bu sülale zamanında idare merkezi kuzeye Memfis'e taşınmıştır. Manethon, dokuz kralın adını bu sülale için sayıyorsa da bunların hepsi diğer belgelerle doğrulanamamıştır. Kral listelerinde de bu açıdan tutarlılık izlenememektedir. Elimizdeki verilerin birlikte değerlendirilmesi sonucunda beş kralın bu sülalede yer aldığı sonucuna ulaşılabilmektedir.

Eski Krallık Dönemi'ni oluşturan sülalelerden bir de V. Sülale'dir. Bu sülaleden dokuz kralın adı belgelerde tespit edilebilmektedir. Manethon V. Sülale için toplam 218 yıl süre verse de diğer belgelerde kralların idare sürelerine dair verilerden hareketle 150 yıl kadar bu sülalenin iktidarda kaldığı hesaplanmaktadır. Bu hesaplamalarda kralların ne kadar süreyle işbaşında kaldıklarına dair bilgiler sunan birçok veri bir arada değerlendirilmektedir. Bunlardan biri de Eski Krallık Dönemi'nde vergi toplamaya esas olan ve iki yılda bir yapıldığı bilinen hayvan sayımlarına dair kayıtlardır.

III. Sülale ile başlatılan Eski Devlet zamanı VI. Sülale ile son bulur. Mısır'da medeniyetin önemli bir gelişme aşaması kaydettiği, siyasal açıdan en güçlü dönemlerden birini yaşadığı Eski Devlet, III. ve IV. Sülaleler zamanında sözünü ettiğimiz hususlar açısından tartışmasız şekilde zirvede iken, V. Sülale Dönemi'nde, belki de önceki dönemlerdeki uygulamaların bir sonucu olarak gerileme olarak tanımlayabileceğimiz emareler ortaya çıktığından söz edilmişti. V. Sülale Dönemi'nin siyasal ve kültürel açıdan bir devamı, o dönemde ortaya çıkmış olan yeni gelişmelerin devam ettiği bir süreç olarak VI. Sülale görülmelidir.

Erken Sülaleler Kralları:

I.Sülale (3000-2800)

- I. ve II. Sülaleler Tinitler Devri olarak adlandırılır.
- I.Sülale'nin ilk firavunu Menes/Narmer
- Bu Sülalenin firavunlarının mezarları Abydos'ta ve Sakkara'da. Mastaba mezar geleneği.
- Menes ile ilgili efsaneler var. Memphis'i kurmuş olduğu Manethon'da belirtilir (Bu kuruluş Aha'ya da verilir). Ölümüne dair efsaneler var.
- Kanallarla suları kontrol altına almaya çalışmıştır.

Aha (2. firavun, 1. firavun?)

- Listelere göre Mısır'da teftiş gezisi yapmış.
- Nubyalılarla savaşmış.
- Egemenliğini 1. çavlandan Akdeniz'e kadar yaymış. (Delta'daki Sais kentinde bir tapınak yaptırmış)
- Annesi Neithotep.
- Yazı gelişmemiş.
- Takvime dair izler var.

Djer

- Adı Yunanaca belgelerde Athotis
- Anatomiyle ilgili bilgiler ulaşmış.
- Bu firavun zamanında Sina'ya ulaşılmış olmalı.
- Adı Wadi-i Halfa'da.
- Mezarı Abydosta. Mezarında başka gömüler de var.

Djet

- Setjet (Asya) ülkelerinin vurulduğundan söz edilir. (Yani Sina'ya sefer)
- Egemenlik 2. çavlına dek ulaşmış gibi izler var. (Bu izlerin egemenlik olarak yorumlanmaması gerektiği belirtilir)
- Manethon'da Unefes olarak da geçer. Athotis adıyla da anılır.

- Bu firavun zamanı tüm Mısır tarihinde geçerli olacak dini oluşumların ilk izlerini izlenebildiği dönem. Bu kral Mısır geleneğinde Osiris (yeraltı dünyasının hakimi) ile de eşleştirilmiştir.

- Şimdi Louvre’da sergilenen steli var.

Merneit adında bir kraliçe. Naip.

-Hem Sakkara’da hem Abydos’ta mezarı var.

Den

-Mezarında bulunan tasvirlerde Yukarı ve Aşağı Mısır’ın başlıkları birleştirilmiş.

- İlk kez Aşağı ve Yukarı Mısır’ın kralı unvanını kullanmış.

- Saz ve Arı resimleri var. Bunlar Aşağı Mısır nomlarına özgü semboller.

- Abydos’ta bulunan bir tasvirde önünde diz çökmüş bir Asyalı’yı topuzla öldürürken görülüyor. (Sina’ya sefer)

- Eski Mısır geleneğinde büyücülerin piri olarak bilinir.

- Onun zamanına ait tıp reçeteleri var. (Büyü ve Tıp)

Anecib

-Den’in oğlu olduğu yolunda açık kayıt yok. Ancak olayların gelişimi onun oğlu olduğuna işaret eder.

-O da Aşağı ve Yukarı Mısır’ın egemeni unvanını almış.

- Asıl adı Merbepen (Manethon’da Miebis).

- Yönetim merkezi Memphis.

- Kısa süreli de olsa gelişimde duraklama. Muhtemelen iç mücadeleler. Adı yazıtlardan silinmeye çalışılmış.

Semerhet (Irnetjen)

-Torino Papirusu’nda ismi Semsem. Manethon’da Semempset.

- Mezarı Abydos’ta bulunmuştur. Burada ele geçenlere göre tahtı gasp etmiş olabilir.

- Manethon bu firavun zamanında büyük bir felaketten söz eder, ancak felaketin ne olduğu belirtilmez.

Kaa

-Manethon’da Sen.

- Listelerde (Abydos ve Sakkara) Quebehu olarak geçer.

- Selefini meşru kral olarak tanımadığı anlaşılmaktadır.

- Bunun zamanında iç karışıklıklar var. Nom beyleri bağımsızlıklarını ilan etmiş.

- Yukarı ve Aşağı Mısır’ın siyasal birliği bozulmuş.

II. Sülale (2800-2670)

-Manethon’a göre bu sülalede 9 firavun var. Bunlardan 7 tanesi arkeolojik olarak kanıtlanabilmiş.

Bienekhes

- Sakkara ve Abydos listelerine göre bu sülalenin ilk firavunu.
- Sülalenin kurucusu olarak daha sonraya ait bir taş kap üzerindeki yazıtta “”Hotep-sehem-wy” (Güçlerdeki hoşnutluk) adı okunur.
- Bu kral zamanında Manethon’a göre şiddetli bir deprem olmuş.
- Memurlara mühürler vasıtasıyla devlet yönetimi ve örgütlenişi hakkında bilgiler çıkartıyoruz.

Reneb

- Manethon’a göre 37 yıllık yönetimi var. Ancak bilgi çok az.
- Adı “Ra benim beyim” anlamında. (Teofor isim)

Nineçer

- Manethon’a göre 47 yıllık bir saltanat süresi. Palermo taşında 35 yıl.
- İstikrar bozulur.

Uneg ?

- Manethon Tlas der. 17 yıllık saltanat süresi vermektedir.

Peribsen

- Bu kral zamanına dek Mısır Krallığı tanrı Horus’un himayesinde. Şimdi tanrı Seth de Mısır’ın önemli uluhiyetleri arasına girmeye başlamıştır. (Aşağı Mısır kökenli olarak gösterilir. Seth mitolojide Osiris’in erkek kardeşi Osiris iyiliği temsil ederken Seth kötülüğü temsil eder).
- Bir süre sonra da Seth, Horus’e eşit tutulur hale gelmiştir. (Horus köken olara Yukarı Mısır. Hierakonpolis-Nekhen) Bu durumun siyasal yorumu Aşağı ve Yukarı Mısır arasındaki rekabetin arttığı biçimdedir.
- Bu kral Seth-peribsen adını almıştır.

Ka-sehem-wy

- Adının anlamı: İki güç taçlandı. Buna bakarak Mısır’da önceki kral zamanındaki ayrılma eğilimim ortadan kalktığına hükmedilebilir.
- Hierakonpolis’te (Nekhen. Yukarı Mısır’da Luxor’dan da güneyde) boş mezarı (kenotaph) var. Asıl mezarı ise Abydos’ta.
- Abydos’taki mezarında Nimat-hapi adlı bir kadının adı var. Bu isim bir sonraki sülalenin kurucusunun annesinin adı. Acaba sülale değişikliği bu kadın vasıtasıyla mı oldu?
- Mısır’ın Eski Devlet zamanı medeniyetinin temelleri 2. sülale zamanında atılmıştır. manethon 2. sülaleye 302 yıl süre verse de bir yüzyıldan biraz fazla sürmüş olmalıdır.

Eski Devlet Dönemi Kralları:

III. Sülale (2670-2600)

- İktidarın 2. sülaleden 3. sülaleye nasıl geçtiği açıkça bilinmez.
- 2. sülalenin son firavununun belki sadece kızları vardı. Belki de hiç çocuğu yoktu.

Nimat-hapi belki de bir cariye idi.

Zoser

-Horus adı Neterhet.

III. Sülale'nin Zoser'den sonraki kralları hakkında fazla bilgi edinemiyoruz.

Ondan sonra Mısır tahtında Sehemhet adlı kral bulunmuştur. Bu kral zamanında da bir piramidin yapımına başlanmıştır. Imhotep'in de yapımına başlangıçta katkıda bulunduğu anlaşılan Sakkara'daki bu piramit herhalde kralın kısa süre içinde ölmesi nedeniyle yarım kalmıştır. Araştırmacılar, eğer tamamlansaydı Zoser'in piramidinden daha büyük bir piramidin ortaya çıkacağı konusunda hemfikirdir.

Sehemhet'ten sonra yine çok kısa süre iktidarda kalmış Haba tahta geçmiştir. Bunun da Zawiyat el-Aryan'da yarım kalmış bir piramidi saptanmıştır.

Haba'dan sonra hakkında bilgimizin olmadığı Sanehte (Nebkare) adında bir kral ve ondan sonra da Huni tahta geçmiştir.

Huni'nin de yarım kalmış, sonradan IV. Sülale zamanında tamamlanmış bir piramidi vardır. Bu piramit Meidum'dadır. Bir sonraki IV. Sülale'nin ilk firavunu Snefru, Huni'nin bir cariyesinden olma oğludur. Bu durum bir sülale değişikliğinin gerekçesidir. III. Sülale Dönemi hem fikri hem de teknik açıdan bir sonraki IV. Sülale Dönemi'nin temelini oluşturur.

IV. Sülale

Snefru

Keops

Redcef

Kefren

Mykerinos

Şepseskaf

Beşinci Sülale (2498 - 2345) Kralları:

Userkaf Sakkara'da bir piramide gömüldü. Abusir'de ilk kez güneş tapınağını inşa ettirdi..

Sahure Krali mezarlığı Abusir'e taşıdı ve orada piramidini inşa ettirdi.

Neferirkare

Shepseskare

Neferefre

Nyuserre
Menkauhor
Djedkare
Unas

Piramit metinlerinin en eski örneđi onun piramidindedir.

Altıncı Sülale (2345 - 2181) Kralları:

Teti Muhtemelen halefi tarafından öldürüldü.

Userkare Teti'yi indirerek tahta geçti.

Pepi I

Merenre

II. Pepi

Neferka

II. Pepi zamanında hüküm sürmüş, onun oğlu ve krallık ortağı olmalı.

Nefer

Aba

Bilinmeyen bir kral

Merenre

Krallık yapıp yapmadığı kesin değil